

СОЦІАЛЬНА ТА ЕКОЛОГІЧНА ЕКОНОМІКА

УДК 330.3.22 : 505
JEL Q20, Q30

ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ В УМОВАХ НОВОЇ ГЛОБАЛЬНОЇ ПРИРОДООХОРОННОЇ АРХІТЕКТОНІКИ

Мединська Наталія Василівна

кандидат економічних наук, доцент
Національний університет біоресурсів
і природокористування України (м. Київ, Україна)
ORCID: 0000-0003-2573-0205
natazv@ukr.net

Метою статті є розроблення пріоритетних напрямів формування економічного механізму природокористування з урахуванням комплексу вимог, які висувуються новою глобальною природоохоронною архітектонікою. Обґрунтовано, що в основі нової глобальної природоохоронної архітектоніки лежать: Глобальні цілі сталого розвитку, затверджені ООН; Нова кліматична угода, схвалена у м. Глазго (Великобританія); вуглецеве коригування Європейським Союзом імпорту продукції третіх країн із метою досягнення індикаторів вуглецевої нейтральності на Європейському континенті. Актуальність даної теми дослідження випливає з необхідності виявлення детермінуючого впливу базових положень міжнародних природоохоронних конвенцій на специфікацію методів, інструментів та важелів вітчизняного економічного механізму природокористування. Підготовка статті базувалася на використанні таких методів наукових досліджень: абстрактно-логічного – для ідентифікації методів та інструментів, які мають бути вмонтовані в економічний механізм природокористування; порівняльного аналізу – для визначення величини бюджетних видатків на охорону довкілля у порівнянних цінах на основі ділення номінальної величини названих видатків на кумулятивний індекс цін виробників промислової продукції; інституціонального підходу – для виявлення впливу базових положень міжнародних природоохоронних конвенцій на інституціоналізацію бюджетно-податкових та фінансово-кредитних інструментів регуляторного впливу на природокористувачів. Установлено, що трансформація вітчизняного економічного механізму природокористування у короткостроковій та середньостроковій перспективі найбільшою мірою має визначатися Глобальними цілями сталого розвитку, які стосуються чистої води та належних санітарних умов, відновлюваної енергетики, сталого розвитку міст та спільнот, відповідального споживання, боротьби зі зміною клімату, збереження морських екосистем та екосистем суші. Обґрунтовано, що базові положення Нової кліматичної угоди мають корелювати з пріоритетами модернізації фіскального регулювання природокористування у частині стимулювання процесів мінімізації викидів парникових газів. Доведено, що з метою мінімізації втрат вітчизняних виробників-експортерів продукції до Європейського Союзу внаслідок застосування механізму прикордонного вуглецевого коригування з 2023 р. необхідно застосувати комплекс превентивних заходів, зокрема через стимулювання реалізації проєктів низько-вуглецевого розвитку.

Ключові слова: економічний механізм, природокористування, глобальна природоохоронна архітектоніка, фіскальне регулювання, вуглецеве коригування, бюджет.

DOI: <https://doi.org/10.32845/bsnau.2021.1.7>

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Одним з основних світових трендів розвитку планетарної економіки та національних господарств є застосування міжнародними об'єднаннями країн та їхніми урядами комплексу регуляторних важелів для мінімізації темпів глобального потепління. Фактично у світі формується нова глобальна природоохоронна архітектоніка, яка охоплює комплекс інститутів-правил та інститутів-організацій і спрямована на створення умов для реалізації «зеленого» курсу країн з огляду на природно-ресурсні та екологічні обмеження розвитку національних господарств. Основна мета такої архітектоніки – сформувати інституціональне підґрунтя та секторальні пріоритети для національних урядів стосовно імплементації в їхню політику пріоритетів низьковуглецевого та ресурсощадливого розвитку з перманентним відтворенням запасів

природної сировини та збереженням придатного для життя людей довкілля. Результативність функціонування глобальної природоохоронної архітектоніки пов'язується з умонтуванням її базових положень в економічні механізми природокористування, які функціонують в окремих країнах. З огляду на це, розроблення пріоритетних напрямів формування економічного механізму природокористування з урахуванням комплексу вимог, які висувуються новою глобальною природоохоронною архітектонікою, є важливим складником національної економічної та екологічної політики в Україні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Розгляду окремих аспектів формування економічного механізму природокористування у сучасних умовах присвячено праці Б. Буркинського, О. Веклич, А. Карпенко, А. Мартієнко, В. Ткаченко, О. Удовиці, Н. Хумарової

[1–6], де пропонуються авторські підходи до формування набору методів та інструментів регуляторного впливу на природокористувачів, обґрунтовуються пропозиції щодо вдосконалення системи адміністрування рентних платежів за спеціальне використання природних ресурсів, напрями поліпшення цінового та тарифного регулювання природокористування.

Зокрема, О. Удовича переконує, що економічний механізм природокористування в Україні сьогодні є недосконалим, а саме він не має достатнього рівня розвитку; не є таким, що викликає інтерес у суб'єктів господарювання, щоб проводити заходи щодо раціонального природокористування; не має узгодженості з іншими економічними показниками та шляхами покращення результатів діяльності суб'єкта господарювання [6, с. 359]. Тобто вчений негативним боком наявного економічного механізму природокористування вважає відсутність стимулюючої природоохоронної діяльності складником, що не виводить екологізацію виробництва у спектр пріоритетів діяльності суб'єктів господарювання. Це і виступає причиною повільної імплементації домінант ошадливого природокористування в реальний сектор національної економіки.

Існують й інші підходи, які ув'язують необхідність трансформації економічного механізму природокористування з поглибленням ринкових відносин, зокрема у природно-ресурсному секторі національного господарства. А. Карпенко доводить, що сьогодні в Україні назріла потреба встановлення екологічно безпечної моделі ринкових відносин, насамперед через розбудову економічного механізму раціонального природокористування, що вимагає формування і реалізації такого економічного механізму екологічного регулювання, який би гнучко й ефективно впроваджував екологічний складник у ринкову модель розвитку національного господарства шляхом розроблення, прийняття і реалізації необхідних законів та нормативно-правових актів [4, с. 21]. Тобто увага акцентується на вагомій ролі сучасного економічного механізму природокористування у створенні належного інституціонального середовища залучення природного складника національного багатства у відтворювальний процес.

Водночас А. Карпенко формування економічного механізму природокористування прив'язує до необхідності забезпечення матеріальної зацікавленості та відповідальності, самоокупності й рентабельності витрат на охорону навколишнього середовища, розширення і підвищення ефективності природоохоронної діяльності [4, с. 21]. Тобто господарський обіг природної сировини має бути вмонтований у традиційний ринковий процес з урахуванням вимог сучасної системи товарно-грошових відносин.

На думку В. Ткаченко, удосконалення потребують складники існуючих елементів економічного механізму природокористування: оподаткування, страхування, інвестування в інноваційні технології використання природних ресурсів [5, с. 97]. Даний підхід до трансформації економічного механізму природокористування заслуговує на увагу з огляду на те, що в Україні надмірно уні-

фікована система екологічного оподаткування та рентного регулювання спеціального використання природних ресурсів, мляво відбуваються процеси інвестиційного забезпечення процесів ресурсозбереження та проєктів підвищення енергоефективності.

Як один зі сценаріїв трансформації економічного механізму природокористування в Україні слід розглядати підхід учених Державної установи «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України». Вони акцентують увагу на необхідності застосування економічних механізмів для регулювання рівня екологічної безпеки з огляду на передовий досвід Європейського Союзу. На їхню думку, європейський досвід має бути імплементований у вітчизняну практику, оскільки там податкові механізми поєднуються з екологічними нормативами та стандартами. Таке поєднання дає відчутні результати. У європейських країнах застосовується близько 150 видів екологічних податків. У державах – членах ЄС вони зведені у сім груп. Водночас ці країни застосовують екологічні податки з урахуванням своїх особливостей, і повної уніфікації систем екологічного оподаткування у ЄС не запроваджено [3, с. 4]. Саме цей підхід відзначається найвищим рівнем практичної спрямованості та своєчасності, оскільки враховує сучасні тренди формування конструкції екологічного регулювання на Європейському континенті.

Водночас залишаються у латентному стані теоретико-методологічні підходи до розроблення дорожньої карти модернізації вітчизняного економічного механізму природокористування з урахуванням базових положень основних міжнародних природоохоронних конвенцій. Більше того, в останні роки прискореними темпами відзначається міжнародна співпраця в частині мінімізації негативних наслідків глобального потепління, що фактично зумовило формування глобальної природоохоронної архітекτονіки, магістральні елементи котрої мають бути враховані як під час розроблення пріоритетів національної екологічної політики, так і під час формування вітчизняного економічного механізму природокористування.

Формування цілей статті. Метою статті є розроблення пріоритетних напрямів формування економічного механізму природокористування з урахуванням комплексу вимог, які висувуються новою глобальною природоохоронною архітектоною як у частині господарського освоєння природно-ресурсного потенціалу, так і в частині охорони довкілля.

Методи дослідження. У процесі підготовки статті використовувалися такі методи наукового пізнання: абстрактно-логічний – для визначення переліку методів та інструментів, які мають бути вмонтовані у вітчизняний економічний механізм природокористування у сучасних умовах активізації міжнародної природоохоронної співпраці; порівняльного аналізу – для визначення величини бюджетних видатків на охорону навколишнього природного середовища у порівняних цінах на основі ділення номінальної величини названих видатків на кумулятивний індекс цін виробників промислової продукції; інституціональний підхід – для виявлення впливу основних

положень міжнародних природоохоронних конвенцій на диверсифікацію бюджетно-податкових та фінансово-кредитних інструментів регуляторного впливу на суб'єктів природно-господарської та природоохоронної діяльності.

Результати дослідження. Глобальний економічний простір в останні роки зазнав численних інституціональних трансформацій як у частині зміни пріоритетів соціально-економічного розвитку, так і в частині екологізації відтворювальних пропорцій. Це викликано як значними демографічними зрушеннями, так і рівнем господарської освоєності природного багатства в окремих частинах світу. Останні тренди у світовій економіці свідчать про те, що екологічна та природно-ресурсна компоненти стають одними з основних домінант розвитку передових регіональних торгово-економічних об'єднань та окремих високорозвинених країн. За таких умов нові вимоги щодо забезпечення відповідного рівня екологічності виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг прямо чи опосередковано торкнуться українських товаровиробників. У підсумку це призведе до зростання рівня затратності виробництва продукції, що негативно вплине на її конкурентоспроможність як на вітчизняному, так і на закордонному ринку.

Це вимагає створення умов для гри на випередження в частині перегляду пріоритетів регуляторного впливу держави на темпи, пропорції та масштаби господарського освоєння природно-ресурсного потенціалу та захисту довкілля від різноманітних джерел забруднення. Тим більше що імплементація природоохоронних дирек-

тив Європейського Союзу є необхідною умовою виконання умов Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Загострення політичної нестабільності та поширення пандемії коронавірусу не дали можливості забезпечити як документальну, так і реальну імплементацію природоохоронних директив у переважній більшості секторів національного господарства. Не спостерігається також суттєвих позитивних зрушень у динаміці бюджетних видатків на охорону навколишнього природного середовища (рис. 1), що не дає змоги прискорити процеси вирішення проблем мінімізації згубного впливу сфери матеріального виробництва на довкілля.

У динаміці номінальної величини видатків Зведеного бюджету України на охорону довкілля у 2002–2020 рр. у цілому спостерігається висхідний тренд, позаяк значне просідання має місце у 2014 р. порівняно з 2013 р., що було спричинено виникненням збройного протистояння на сході країни. Зокрема, у 2002 р. видатки Зведеного бюджету України на охорону довкілля становили 662 млн грн, у 2008 р. – 2 765 млн грн, у 2013 р. – 5 594 млн грн, у 2018 р. – 8 242 млн грн, у 2019 р. – 9 731 млн грн, у 2020 р. – 9 057 млн грн. Найвищі суми номінальних видатків Зведеного бюджету України, спрямовані на фінансування природоохоронної діяльності, спостерігалися у 2018 та 2019 рр., коли почали чітко прослідковуватися тенденції макроекономічної стабілізації і відновлення економічного зростання.

Водночас у динаміці бюджетних видатків на охорону навколишнього природного середовища у порівнянних цінах на початок 2002 р. має місце низхідний тренд,

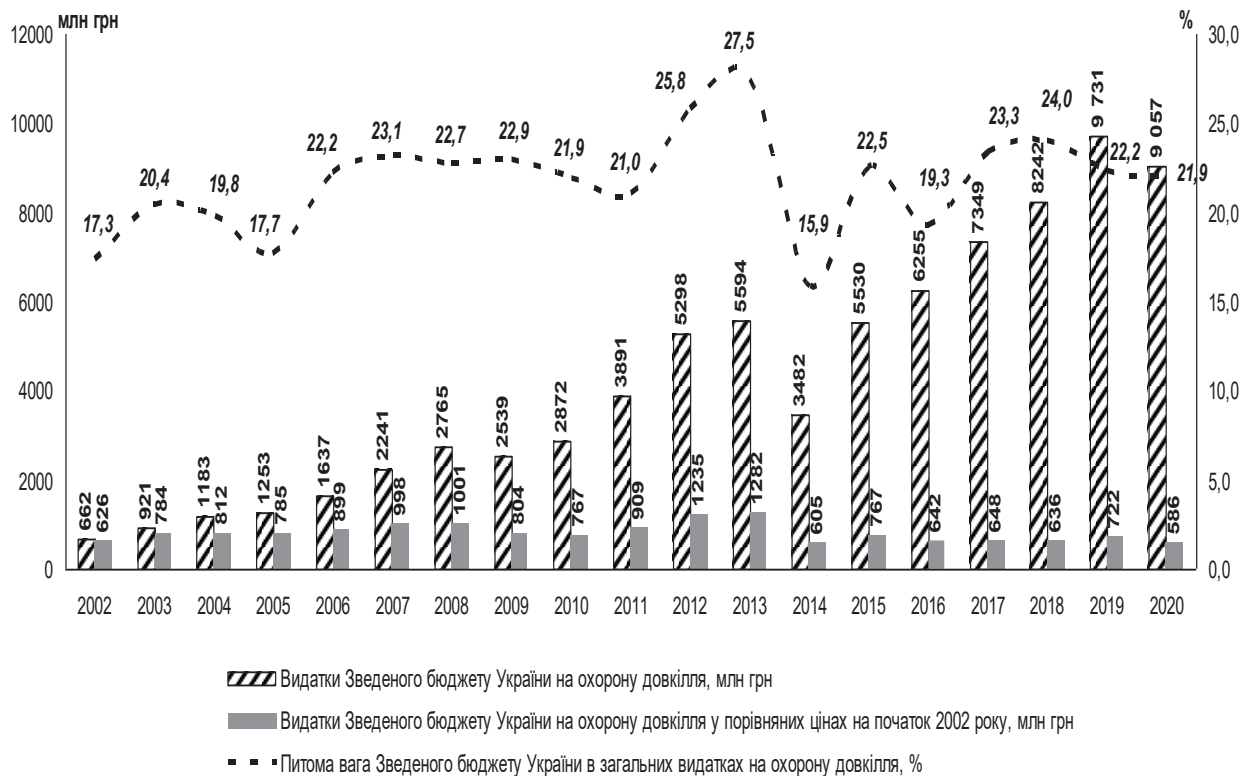

Рис. 1. Фінансування охорони довкілля за рахунок коштів Зведеного бюджету України у 2002–2020 рр.

Джерело: розраховано за даними Державної казначейської служби України та Державної служби статистики України

що особливо яскраво проявляється у 2013–2020 рр. Бюджетні видатки на охорону довкілля у порівняних цінах – це відношення номінальної величини названих видатків на кумулятивний індекс цін виробників промислової продукції. Тому можна зробити висновок про те, що у 2002–2020 рр. не спостерігається позитивних зрушень у динаміці реальних обсягів фінансування природоохоронної діяльності, тому так і не досягнуто проривних результатів у частині забезпечення високого рівня результативності функціонування економічного механізму природокористування.

Позитивних результатів у цьому напрямі можна досягти шляхом формування сучасного економічного механізму природокористування, який охоплюватиме широкий спектр методів, інструментів та важелів впливу на природокористувачів з урахуванням глобальних трендів регулювання процесів екологізації сфери матеріального виробництва та сервісної економіки. Фактично глобальні тренди в інституціоналізації нової архітектури природоохоронної діяльності виступають надзвичайно сприятливим підґрунтям для суттєвого оновлення інструментальної бази економічного механізму природокористування в Україні. Український уряд, взявши на себе зобов'язання у рамках приєднання до міжнародних природоохоронних конвенцій, зобов'язаний забезпечувати диверсифікацію методів, інструментів та важелів регуляторного впливу на суб'єкти підприємницької діяльності та на домогосподарства.

Аналіз основних фаз модернізації планетарної системи регулювання природоохоронної діяльності дає підстави стверджувати, що нинішню Глобальну природоохоронну архітектуру становлять: Цілі сталого розвитку, затверджені ООН; Нова кліматична угода, схвалена у м. Глазго (Великобританія) у листопаді 2021 р.; анонсоване вуглецеве коригування Європейським Союзом імпорту третіх країн із метою досягнення індикаторів вуглецевої нейтральності на Європейському континенті. Перераховані міжнародні природоохоронні конвенції, особливо прогнозоване вуглецеве коригування, можуть суттєво змінити не лише пріоритети в національній екологічній політиці, а й у поведінці суб'єктів господарської діяльності в частині здійснення викидів та скидів шкідливих речовин, а також розміщення відходів. Це також супроводжуватиметься диверсифікацією джерел інвестиційного забезпечення процесів модернізації природоохоронної інфраструктури як у державному і муніципальному, так і в корпоративному секторах.

У високорозвинених країнах Глобальні цілі сталого розвитку, затверджені ООН, вже стали детермінантом корекції політики охорони навколишнього природного середовища і державної економічної та енергетичної політики, що дало можливість сформувати у цих країнах новий формат екологічної поведінки як суб'єктів підприємницької діяльності, так і домогосподарств. Серед Глобальних цілей сталого розвитку, які мають виступати відправним пунктом та основним детермінантом під час формування комплексу методів, інструментів та важелів вітчизняного економічного механізму природокористування, необхідно виділити: Ціль 6 «Чиста вода та

належні санітарні умови»; Ціль 7 «Відновлювана енергетика»; Ціль 11 «Сталий розвиток міст та спільнот»; Ціль 12 «Відповідальне споживання»; Ціль 13 «Боротьба зі зміною клімату»; Ціль 14 «Збереження морських екосистем»; Ціль 15 «Збереження екосистем суші». Інші Глобальні цілі сталого розвитку теж корелюють із перерахованими, але пов'язані з формуванням економічного механізму природокористування опосередковано.

Сьогодні проблема забезпеченості господарського комплексу та домогосподарств якісними водними ресурсами надзвичайно актуалізує доцільність імплементації у регуляторний механізм охорони довкілля Цілі 6. Якщо розглядати формування економічного механізму природокористування через призму досягнення Цілі 6, то у його спектр мають бути вмонтовані методи, інструменти та важелі посиленого впливу на процеси очищення зворотних вод, а також їх відведення, повторне використання вживаних вод, економію свіжої води, розбудову систем водоочистки та водопідготовки, захист природних водних об'єктів від забруднення шкідливими та небезпечними речовинами, зокрема нітратними сполуками. З огляду на це, необхідно посилити диференціацію ставок рентної плати за спеціальне використання підземних та поверхневих вод, а також ставок екологічного податку за скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти.

Як показує практика економічного регулювання водокористування в попередні роки, певний стимулюючий вплив на процеси екологізації водоспоживання та водовідведення справить урізноманітнення штрафних санкцій за забруднення природних та штучних водних об'єктів унаслідок аварійних ситуацій на водопровідно-каналізаційних та колекторно-дренажних системах. Це також стимулюватиме процеси інвестування модернізації і реконструкції систем водопостачання та водовідведення, оскільки великі втрати води пов'язуються якраз із тим, що значна кількість таких мереж відпрацювала нормативний термін експлуатації. Йдеться як про комунальні водопровідні мережі, так і про системи водопостачання промислових та сільськогосподарських підприємств.

Для енергомісткої української економіки створення умов для нарощення обсягів виробництва енергії з відновних джерел – це не лише екологічна вимога, а й господарська з огляду на те, що дуже велика маса промислових та побутових відходів може бути трансформована у різноманітні види біологічного палива. Досягнення Цілі 7 має передбачати введення в систему регуляторів впливу на природокористувачів важелів та інструментів, які мотивуватимуть суб'єктів господарської діяльності до максимізації процесів утилізації вторинної сировини з метою виробництва різноманітних видів біологічного палива, зокрема паливних брикетів та пелет, а також біогазу. Особливо доцільним застосування важелів-стимуляторів стосовно виробництв енергії з відновних джерел є по відношенню до комунальних підприємств, які реалізують проекти поводження з відходами, а також по відношенню до суб'єктів лісогосподарського та аграрного підприємництва, де створюються значні маси деревних відходів та відходів сільськогосподарського виробни-

цтва. Сьогодні значні обсяги відходів лісгосподарського та сільськогосподарського підприємництва спалюються у місцях утворення у зв'язку з відсутністю системи бюджетних дотацій, які зробили б їх утилізацію вигідною.

Прискорення процесів поглиблення децентралізації влади та реформи місцевого самоврядування вимагає розроблення напрямів результативнішого використання місцевого природно-ресурсного потенціалу, зокрема природних умов, для прискорення темпів соціально-економічного піднесення об'єднаних територіальних громад (ОТГ), які виступають ареалами концентрації природно-ресурсних благ. Пріоритети Цілі 11, які передбачають забезпечення сталого розвитку міст та спільнот, вимагають умонтування в економічний механізм природокористування інструментів, які забезпечуватимуть використання місцевого природно-ресурсного потенціалу в інтересах розвитку ОТГ як через реалізацію угод публічно-приватного партнерства, так і через створення спеціалізованих комунальних підприємств. Такого роду спеціалізовані комунальні підприємства вже функціонують в окремих регіонах України.

Ціль 12, яка передбачає відповідальне споживання наявних природних благ, має бути зорієнтована на те, щоб господарське освоєння окремих складників природно-ресурсного потенціалу супроводжувалося їх розширеним відтворенням. Сьогодні переважна більшість проблем у системі природокористування якраз і виникає через те, що природо-експлуатаційна діяльність не корелює з відновленням природного складника продуктивних сил. Стосовно досягнення Цілі 12, то мають бути інституціоналізовані методи та інструменти прямого бюджетного та непрямого фінансового впливу на природокористувачів у частині забезпечення ними перманентної економії природної сировини через уведення системи дотацій та компенсаційних виплат за впровадження технологій ресурсощадного та енергоефективного використання матеріально-речової субстанції природних ресурсів, а також несировинних користностей природних умов. Одним із прикладів ефективного використання несировинних користностей природних умов є розбудова мережі об'єктів рекреаційного лісокористування та розвитку індустрії зеленого і сільського туризму.

Відправним пунктом у формуванні сучасного вітчизняного економічного механізму природокористування мають бути базові положення Нової кліматичної угоди, оскільки боротьба зі зміною клімату стала складовою частиною економічної політики урядів розвинених країн. У частині досягнення Цілі 13 «Боротьба зі зміною клімату» потребують закріплення в законодавчих актах інструменти, які стимулюватимуть процеси впровадження ґрунтозахисних систем землеробства, проєктів низьковуглецевого розвитку, зокрема зменшення площ просапних культур та забезпечення належної годівлі тварин, систем наближеного до природи лісівництва, максимізації використання екосистемних послуг, які продукуються природними біогеоценозами. Тобто імплементація цієї цілі має торкнутися пріоритетів державної політики підтримки виробників промислової, сільськогосподарської та лісгосподарської продукції.

В останні роки спостерігається збільшення кількості техногенних аварій поблизу Чорного та Азовського морів, що несе значну загрозу не лише здоров'ю населення, а й перспективам нарощення біологічних ресурсів у морських екосистемах. Реалізація Цілі 14 «Збереження морських екосистем» напряму пов'язана з екологізацією процесів природокористування у зоні Українського Причорномор'я. Тому необхідною є інституціоналізація додаткових інструментів регуляторного впливу на природокористувачів, спрямованих на зменшення забруднення морського середовища, забезпечення ефективнішого використання та захисту морських і прибережних екосистем, забезпечення ефективного еколого-економічного регулювання видобутку морських біоресурсів. Представницькі органи та державні адміністрації причорноморських областей мають умонтувати у спектр пріоритетів регіональної економічної та екологічної політики домінянти розширеного відтворення потенціалу морських екосистем.

Унаслідок виснажливого використання природно-ресурсного потенціалу у сфері сільськогосподарського виробництва та млявої утилізації промислових і побутових відходів звужується просторовий базис продуктивної господарської діяльності підприємницького сектору і життєдіяльності людей. Удале досягнення пріоритетів Цілі 15 «Збереження екосистем суші» залежить від створення блоку стимулів у структурі економічного механізму природокористування, які мають бути спрямовані на упередження процесів знищення лісового покриву, примноження біорізноманіття, збереження торфовищ та водно-болотних угідь, що даватиме можливість ефективніше поглинати вуглекислий газ, а також більше продукувати кисню. Застосування такого роду інструментів дасть змогу забезпечити екологічний реінжиніринг територій, які були виведені з продуктивного господарського обороту у зв'язку з руйнацією природно-господарської інфраструктури, зокрема мереж гідротехнічних споруд у зоні осушення, зрошення та на гірських територіях. Реалізація Цілі 15 має створити умови для того, щоб зона осушення та зрошення із зон ризикового землеробства та депресивних територій трансформувалися у полюси росту територіальних соціально-економічних систем.

Домінанта боротьби з кліматичними змінами рано чи пізно стане магістральною ланкою державної економічної політики в Україні, оскільки схвалення Нової кліматичної угоди в м. Глазго у листопаді 2021 р. вимагає масштабної модернізації системи фіскального регулювання розвитку національного господарства через узаконення комплексу регуляторів, які дадуть можливість прямо чи опосередковано впливати на окремі сектори економіки в напрямі мінімізації процесів глобального потепління, зокрема обмеження викидів парникових газів.

Виходячи з передового іноземного досвіду та кращих практик боротьби з глобальним потеплінням, базові положення Нової кліматичної угоди мають корелювати з пріоритетами національної аграрної політики та діяльності Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів. Більше того, від темпів імплементації базових поло-

жень Нової кліматичної угоди залежить інтенсивність зовнішніх інвестиційних потоків у сферу раціонального використання природних ресурсів і охорони навколишнього природного середовища України, оскільки глобальні екологічні фонди надто прискіпливо відносяться до здатності національних урядів умонтовувати пріоритети боротьби з глобальним потеплінням у державну економічну та екологічну політику. Більше того, саме в разі підвищення рівня зацікавленості глобальних екологічних фондів в інвестуванні екологічних пріоритетів можна забезпечити нову якість природоохоронної діяльності в Україні.

Ураховуючи те, що Європейський Союз у короткостроковій перспективі робитиме все можливе для того, щоб досягти вуглецевої нейтральності, можна прогнозувати, що очікуване запровадження механізму прикордонного вуглецевого коригування (Carbon Border Adjustment Mechanism – CBAM) суттєво вплине на структурні зрушення в економіці України, особливо в експортоорієнтованих на старий континент галузях. Механізм вуглецевого коригування передбачає введення Європейським Союзом додаткових обмежувальних заходів для виробників продукції з підвищеним рівнем вуглецевих викидів, яка реалізується на ринки даного регіонального економічного об'єднання. Уведення вуглецевого коригування з 2023 р. найбільш болісно вдарить по країнах, у структурі експорту яких домінує продукція, виробництво котрої супроводжується підвищеним рівнем викидів вуглецю. Це особливо актуально для промислових секторів України, які відзначаються застарілою системою енергетичного забезпечення і підвищеними рівнями викидів

шкідливих та небезпечних речовин. Тому перспектива введення вуглецевого коригування з 2023 р. має обов'язково знайти своє відображення в Україні під час формування економічного механізму природокористування як на загальнонаціональному рівні, так і на рівні суб'єктів господарювання. Тому стимулювання низьковуглецевого розвитку – необхідна передумова подальшої інтеграції вітчизняних товаровиробників в європейський економічний простір.

Висновки. Дослідження показали, що в сучасних умовах основним детермінантом формування економічного механізму природокористування в Україні мають стати базові положення модернізованої глобальної природоохоронної архітектоники, магістральними ланками котрої виступають: Глобальні цілі сталого розвитку, Нова кліматична угода та майбутнє вуглецеве коригування в Європейському Союзі. Набір методів, інструментів та важелів економічного механізму природокористування на загальнонаціональному та муніципальному рівнях має відштовхуватися від вимог, які передбачають здійснення заходів щодо упередження глобального потепління, розширеного відтворення водно-ресурсного потенціалу, відновлення морських екосистем та екосистем суші. Урахування вимог вуглецевого коригування сприятиме поступовим структурним зрушенням у національній економіці, що дасть можливість скоротити питому вагу енергомістких та шкідливих видів діяльності і досягти тим самим успіхів в упередженні зростання викидів вуглецевих сполук. У підсумку це сприятиме підвищенню рівня привабливості природоохоронних проєктів для глобальних екологічних фондів та суб'єктів приватного бізнесу.

Список використаної літератури:

1. Буркинський Б.В., Мартієнко А.І., Хумарова Н.І. Інституційні аспекти адміністрування сфери природокористування в Україні. *Економіка України*. 2016. № 1. С. 72–83.
2. Веклич О.О. Сучасні тенденції фінансового забезпечення природоохоронної діяльності в Україні. *Фінанси України*. 2009. № 11. С. 20–34.
3. Екологічна безпека в європейських країнах: методи економічного регулювання й досвід для України : наукова доповідь / В.С. Кравців, П.В. Жук, Ю.І. Стадницький та ін. ; ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України». Львів, 2020. 97 с.
4. Карпенко А.М. Економічний механізм раціонального природокористування. *Агросвіт*. 2015. № 22. С. 18–21.
5. Ткаченко В.В. Економічний механізм як ефективний інструмент управління процесом використання природних ресурсів. *Фінансовий простір*. 2019. № 2(34). С. 89–97.
6. Удовиця О.Ф. Шляхи удосконалення економічного механізму природокористування в Україні. *Інфраструктура ринку*. 2020. № 40. С. 359–362.

References:

1. Burkynskiy B.V., Martienko A.I., Khumarova N.I. (2016) Instytutsiini aspekty administruvannia sfery pryrodokorystuvannia v Ukraini [Institutional aspects of Environmental Management Administration in Ukraine]. *Economy of Ukraine*, no 1, pp. 72–83. (in Ukrainian)
2. Veklych O.O. (2009) Suchasni tendentsii finansovoho zabezpechennia pryrodokhoronnoi diialnosti v Ukraini [Current trends in financial support of environmental protection activities in Ukraine]. *Finance of Ukraine*, no 11, pp. 20–34. (in Ukrainian)
3. Zhuk, Yu.I. Stadnytskyi and others (2020) Ekolohichna bezpeka v yevropeiskykh krainakh: metody ekonomichnoho rehuliuвання y dosvid dlia Ukrainy: naukova dopovid [Environmental safety in European countries: methods of economic regulation and experience for Ukraine: scientific report]. State Institution «M. I. Dolishny Institute of regional studies of the National Academy of Sciences of Ukraine». Lviv, 97 p. (in Ukrainian)
4. Karpenko A.M. (2015) Ekonomichnyi mekhanizm ratsionalnoho pryrodokorystuvannia [Economic mechanism of rational use of Natural Resources. Agrosvit]. *Ahrosvit*, no 22, pp. 18–21. (in Ukrainian)
5. Tkachenko V.V. (2019) Ekonomichnyi mekhanizm yak efektyvnyi instrument upravlinnia protsesom vykorystannia pryrodnykh resursiv. [Economic mechanism as an effective tool for managing the process of using natural resources]. *Finansovyi prostir*, no 2(34), pp. 89–97. (in Ukrainian)

6. Udovysia A.F. (2020) Shliakhy udoskonalennia ekonomichnoho mekhanizmu pryrodokorystuvannia v Ukraini. Infrastruktura rynku [Ways to improve the economic mechanism of nature Management in Ukraine]. *Market infrastructure*, no 40, pp. 359–362. (in Ukrainian)

Nataliia Medynska, Ph.D. in Economics, Associate Professor, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

FORMATION OF THE ECONOMIC MECHANISM OF NATURE MANAGEMENT IN THE CONTEXT OF A NEW GLOBAL ENVIRONMENTAL ARCHITECTONICS

The purpose of the article is to develop priority directions for the formation of an economic mechanism for nature management, taking into account the set of requirements that are put forward by the new global environmental architectonics. It is proved that the new global environmental architectonics is based on: Global Sustainable Development Goals approved by the UN; a new climate agreement approved in Glasgow (Great Britain); carbon adjustment by the European Union of imports of third-country products in order to achieve indicators of carbon neutrality on the European continent. The relevance of this research topic follows from the need to identify the determining influence of the basic provisions of international environmental conventions on the specification of methods, tools and levers of the domestic economic mechanism of nature management. The preparation of the article was based on the use of such methods of scientific research: abstract-logical – to identify methods and tools that should be integrated into the economic mechanism of nature management; the method of comparative analysis – to determine the amount of budget expenditures for environmental protection in comparable prices based on dividing the nominal value of these expenditures by the cumulative producer price index of industrial products; institutional approach-to identify the impact of the basic provisions of international environmental conventions on the institutionalization of fiscal and financial and credit instruments of regulatory impact on environmental users. It is established that the transformation of the domestic economic mechanism of nature management in the short and medium term should be most determined by the Global Sustainable Development Goals. These goals relate to clean water and adequate sanitation, renewable energy, sustainable development of cities and communities, responsible consumption, combating climate change, preserving marine ecosystems and land ecosystems. It is proved that the basic provisions of the new climate agreement should correlate with the priorities of modernization of fiscal regulation of Environmental Management in terms of stimulating the processes of minimizing greenhouse gas emissions. It is proved that in order to minimize the losses of domestic producers-exporters of products to the European Union due to the application of the border carbon adjustment mechanism from 2023, it is necessary to apply a set of preventive measures, in particular through stimulating the implementation of low-carbon development projects.

Key words: economic mechanism, environmental management, global environmental architectonics, fiscal regulation, carbon adjustment, budget.

Дата надходження до редакції: 19.03.2021 р.